

dediščine. Nasploh se premalo osvešča o pravilni rabi nesovne dediščine, manjka predavanj in usposabljanj za nosilce nesovne dediščine in druge ljudi, ki posegajo na to področje. Velik pomen za aktualizacijo tega področja se polaga na Koordinatorja nesovne kulturne dediščine, to je na Slovenski etnografski muzej, ki vodi slovenski register nesovne kulturne dediščine. Pomembna je tudi vloga razvojnih institucij, saj so vezni člen med idejami in izzivi ljudi, nosilci nesovne dediščine, s katerimi se vsakodnevno srečujejo, in tistimi, ki na lokalnih, regionalnih in nacionalnih ravneh odločajo o teh temah. Zanimivi zaključki povelja so objavljeni na spletnih straneh [www.razvoj.si](http://www.razvoj.si) in [www.nesovnadediscina.si](http://www.nesovnadediscina.si).

Na Centru za razvoj Litija smo se aktivno vključili v pripravo vlog za vpis posameznih enot nesovne kulturne dediščine v slovenski register nesovne kulturne dediščine, saj verjamemo, da je to pomemben korak k ohranjanju nesovne dediščine. V kratkem bo tako v register vpisano oglarstvo, ki je razširjeno na Dolah pri Litiji, pripravljamo tudi vlogo za slavninarstvo, izdelovanje trničev, lončarstvo, peko oblatov itd.

Obrtniki in rokodelci iz Srca Slovenije so sredi julija 2012 sodelovali na tradicionalnem festivalu Schinkenfest, ki velja za eno najbolj znanih prireditev na avstrijskem Štajerskem. Predstavili

so slovensko kulinariko in tradicionalne obrti in večšine, kot so slavninarstvo, skodlarstvo in zeliščarstvo ter navdušili avstrijske obiskovalce prireditve. Poleg Slovencev so se na festivalu predstavljale tudi druge evropske regije.

V nadaljevanju se bo s pomočjo projekta vzpostavila povezava dediščine z lokalnim podjetništvom, razvili se bodo tudi novi inovativni izdelki, privlačni tako za prebivalce, ki se bodo z njimi identificirali, kot za turiste. Partnerji pripravljajo poseben priročnik, ki bo uporaben za vse, ki bodo želeli prepoznati in ovrednotiti nesovno dediščino oz. narediti nadaljnje tržno usmerjene korake na tem področju, organiziranih bo več podjetniško obarvanih delavnic in usposabljanj. Na Centru za razvoj Litija želijo narediti prve korake k bolj organiziranemu predstavljanju in trženju izdelkov domačih obrtnikov Srca Slovenije, seveda v sodelovanju s strokovnjaki, saj želijo, da je njihovo delo strokovno usmerjeno in rezultati kar se da uporabni, tako za nosilce tradicionalnih znanj kot za občine, ki podpirajo projekt (Dol pri Ljubljani, Kamnik, Litija, Lukovica, Mengeš, Šmartno pri Litiji, Ivančna Gorica in Šentrupert). Nadaljnji potek projekta, ki se konča v začetku leta 2014, lahko spremljate na spletni strani [www.razvoj.si](http://www.razvoj.si).

## BOGASTVO PODEŽELJA V SKUPNI TURISTIČNI PONUDBI – »POT MEDIČARSTVA IN LECTARSTVA MED KRŠKIM IN ZAGREBOM«<sup>1</sup>

### Poročilo ob koncu projekta

#### Uvod – začetek projekta

Leta 2008 je bil objavljen 1. javni razpis z naslovom Instrument predpristopne pomoči, Program čezmejnega sodelovanja Slovenija–Hrvaška 2007–2013 prav v času, ko so nam odobrili tudi sofinanciranje obnove Valvasorjevega kompleksa v Krškem. Občina Krško si je že skoraj desetletje prizadevala, da bi delu starega mestnega jedra dala vsebino oziroma celovito prenovila tri hiše, ki so bile leta 1993 združene v enoto, poimenovano po slavnem polihistorju Janezu Vajkardu Valvasorju, ki je umrl v Krškem.

Ob iskanju možnosti za pridobitev sredstev tudi za vzpostavitev in delovanje načrtovanega muzeja sta bila razpis in program, ki ga skrajšano imenujemo IPA, odlična priložnost za pripravo projekta, ki bi omogočil oziroma priskrbel sofinanciranje načrtovanih zbirk in dejavnosti.

Na pobudo Občine Krško je povezovalne aktivnosti izpeljala Regionalna razvojna agencija Posavje in priskrbeli še dva sorodna partnerja iz Zagrebške županije – Regionalno razvojno agencijo

Zagrebške županije in Zagrebško županijo. Ob vzpostavljenem partnerstvu je bilo treba za pripravo projekta in aktivnosti poiskati tudi prava izhodišča in skupne točke.

Izbrali smo medičarstvo in lectarstvo, ki sta pomemben del dediščine v projekt vključenega območja. Povsod smo kot izhodišče in rdečo nit zapisali, da sta to dve rokodelsko-obrtniški panogi, ki nas povezujeta in omogočata široko povezovanje rokodelcev, dediščine in razvoja novih produktov in vsebin, predvsem s ciljem dviga kakovosti življenja na obmejnem območju ter bogatitve povezane turistične ponudbe.

Po dolgih usklajevanjih in napornem izpolnjevanju zahtevane dokumentacije smo projekt na kratko opisali takole:

Projekt je preplet vsebin, povezanih z rokodelstvom, ponudbo delno predelanih kmetijskih izdelkov s kmetij, oblikovanjem novih turističnih produktov in kulturnih storitev ter ohranjanjem kulturne dediščine čezmejnega območja med Posavjem in Zagrebško županijo.

Temelja in skupno čezmejno izhodišče projekta sta dve dejavnosti – medičarstvo in lectarstvo, dve izmed številnih skupnih, ki povezujejo prostor projekta. Sledili smo naslednjim ciljem: raziskovanje, evidentiranje in predstavljanje bogate dediščine medičarstva in lectarstva, ohranjanje; prenašanje in razvoj rokodelskih znanj

<sup>1</sup> Bogastvo ruralnog prostora u zajedničkoj turističkoj ponudi – Put medičarstva i lectarstva između Krškog i Zagreba / The Heritage of rural areas in joint touristic offer – The Road of Mead and Gingerbread between Krško and Zagreb (OP IPA Slovenija–Hrvaška 2007–2013).

\* Alenka Černelič Krošelj, prof. umet. zgod. in univ. dipl. etnol. in kult. antropol., kustosinja, Mestni muzej Krško, enota Kulturnega doma Krško, 8270 Krško, Valvasorjevo nabrežje 4, E-naslov: [alenka.cernelic.kroselj@mestnimuzejkrsko.si](mailto:alenka.cernelic.kroselj@mestnimuzejkrsko.si)



Stalna razstava o Valvasorju v Krškem, odprta 16. junija 2011.  
Foto: Nina Sotelšek, Krško, 23. 6. 2011

in veččin; razvoj novih izdelkov, ki izhajajo iz omenjene dediščine in so povezani s temami in obdobji projekta, čezmejno sodelovanje in razvijanje skupnih izdelkov idr.

Vodenje projekta je prevzela Regionalna razvojna agencija Posavje, partnerji pa so bili Občina Krško, Regionalna razvojna agencija Zagrebške županije in Zagrebška županija. Projekt je bil uvrščen v sofinanciranje, izvajati pa se je začel skoraj leto dni po prijavi, 1. septembra 2009, in je trajal do 1. marca 2012. Vrednost projekta je bila cca. 440.000,00 eur.

### Aktivnosti in rezultati projekta

Skupaj smo oblikovali večstopenjski projekt, ki ga lahko razdelimo na analitični in izvedbeni del ter na izobraževalni ter aplikativni del, ob tem pa smo pripravili še številne promocijske aktivnosti in izdaje publikacij o projektu. Pomemben del je bil namenjen tudi vzpostavitvi zbirke in opremitvi prostorov v Mestnem muzeju Krško, ki smo ga odprli 30. marca 2010, aktivnosti pa je vodila Občina Krško. Dinamika in aktivnosti so sledile tudi sinhroni prenovi Valvasorjevega kompleksa in zrcaljenju aktivnosti, predvsem na področju razvoja rokodelskih znanj in veččin, kar je povežalo predvsem obe regionalni razvojni agenciji. Najbolj pa o dejavnosti vseh partnerjev govorijo doseženi rezultati projekta:

- V Mestnem muzeju Krško smo opremili večnamenski multi-medijski prostor za prezentacije turistom.
- V Mestnem muzeju Krško smo vzpostavili prostor za predstavitev ponudbe tradicionalnih znanj slovenskih in hrvaških rokodelcev. Na ogled so različni izdelki rokodelcev z obmejnega območja ter informacije o projektu in medenjaku Josipinino srce, ki je nastal kot prvi produkt projekta in je dobil ime po dobrotnici Josipini Hočevar (1824–1911), ki je več desetletij skrbela za različne projekte in podpirala dobre ideje. Njeno dobro srce je simbolično prikazano v velikosti osmih cm in sladkosti oblikovanega medenjaka.
- Pripravili smo različne dokumente: Analizo stanja medicarstva in lectarstva v Spodnjeposavski regiji; Analizo stanja ponudbe tradicionalnih rokodelskih izdelkov in nekaterih predelanih kmetijskih izdelkov na območju Spodnjeposavske regije in Zagrebške županije; Skupno bazo rokodelcev



Sobo medicarstva in lectarstva je oblikovala Polona Zupančič.  
Foto: Nina Sotelšek, Krško, 27. 6. 2012

Spodnjeposavske regije in Zagrebške županije; Svetovanja za nabor izdelkov, idejno zasnovo in pripravo besedil za izdelke za katalog *Bogastvo podeželja v skupni turistični ponudbi*; Merila in kriterije za razvoj skupnih proizvodov, vezanih na medicarstvo in lectarstvo na čezmejnem prostoru Posavja in Zagrebške županije; Idejno oz. vsebinsko zasnovo za Pot medicarstva in lectarstva med Krškim in Zagrebom, Elabort o medicarstvu in lectarstvu na skupnem čezmejnem prostoru; Raziskavo za del muzejske zbirke 18. stoletje na obeh straneh meje.

- Izvedli smo več delavnic in svetovanj za obstoječe in potencialne rokodelce na obeh straneh meje.
- Razvili smo pet skupnih tradicionalnih medicarstvo-lectarskih paketov daril ali spominkov, ki so na ogled v Mestnem muzeju Krško in vitrinah v RRA Zagrebačke županije.
- Pripravili in izdali smo skupni čezmejni trojezični katalog rokodelskih izdelkov *Bogastvo podeželja v skupni turistični ponudbi*.
- Izvedli smo dva oglada dobrih praks, enega na slovenski in enega na hrvaški strani.
- Izvedli smo dva čezmejna kulturna dogodka s prikazi tradicionalnih znanj in promocijo čezmejnih rokodelcev širši javnosti – enega v Krškem (SI) in enega v Vrbovcu (HR).
- Projekt je omogočil postavitev dela razstave o Janezu Vajkardu Valvasorju, katere del je tudi medenjak Valvasorjeva zvezda, ki je nastal kot drugi produkt projekta in je poimenovan po slavnem polihistorju Janezu Vajkardu Valvasorju (1641–1693). Zadnji del svojega življenja je preživel v Krškem, raziskoval pa je tudi to območje in o njem pisal.
- Izdelali in izdali smo DVD o dediščini medicarstva in lectarstva skupnega čezmejnega območja.
- Izdali smo brošuro tematske etnološke turistične poti *Pot medicarstva in lectarstva med Krškim in Zagrebom*.
- V sklopu zbirke Mestnega muzeja Krško smo postavili razstavo o življenju v Krškem v 18. stoletju.
- V sklopu zbirke Mestnega muzeja Krško smo v sobi medicarstva in lectarstva predstavili izsledke raziskave o medicarstvu in lectarski dediščini in predstavili celoten projekt.
- Izdelali smo promocijsko zloženko z rezultati projekta.

### Pot medičarstva in lectarstva med Krškim in Zagrebom

Med številnimi aktivnostmi sta bili tudi zasnova in virtualna postavitev Poti medičarstva in lectarstva med Krškim in Zagrebom (v nadaljevanju Pot ML), ki ima pomembno nalogo povezati različne točke in vsebine v pot, ki jo lahko obiskovalec tega dela Evrope opravi v enem delu, v več delih, lahko obišče vse točke ali pa na vsaki točki izve veliko tudi o drugih. Pot ML povezuje evidentirane, že delujoče in oblikovane točke na geografskem območju Posavja in Zagrebške županije, njen začetek ali konec pa predstavljata dve mesti – Krško in Zagreb, ki se povezujeta z vsemi preostalimi deli območja.

Tako kot celoten projekt tudi Pot ML temelji na dveh pomembnih dejstvih o razvoju in dediščini obeh panog na obravnavanem čezmejnem območju. Medičarstvo je bilo eno najdlje ohranjenih obrtnih dejavnosti v Krškem, saj je medičarska delavnica Stary v mestu delovala vse do leta 1956. Danes delujejo v celotnem Posavju številni čebelarji in medičarji ter rokodelci, ki znajo pripraviti s panogo povezane izdelke. Na območju Zagrebške županije je medičarska in lectarska dejavnost še živa in precej razširjena, lectarski izdelki med najbolj prepoznavnimi spominki, dediščina medičarstva in lectarstva pa kot nesnovna kulturna dediščina vpisana na Unescov seznam tovrstne dediščine.

Projekt in Pot ML predstavljata raznovrstne plasti in oblike medičarstva in lectarstva ter raznovrstna rokodelska znanja in veščine, ki jih ohranjajo in razvijajo na območju Posavja in Zagrebške županije. Vključene so različne točke, na poti pa spoznamo različna obdobja, raznovrstno dediščino, različne rokodelske izdelke in veščine ter postavljamo temelje za razvoj novih. Izdali smo dva kataloga, v enem so objavljeni rokodelci, v drugem pa točke na poti. Obe brošuri se dopolnjujeta in sta povezana dela sesta-

vljanke, ki oblikuje celoten projekt Bogastvo podeželja v skupni turistični ponudbi. Namenjeni sta vsem, ki se želijo odpraviti na Pot medičarstva in lectarstva med Krškim in Zagrebom, predvsem pa sta omogočili povezanost vseh vključenih ter skupno predstavitev in promocijo.

### Zaključek oziroma »koristi« projekta

Projekt je povezal sodelavce štirih partnerjev, ki so morali tesno sodelovati, da so krmarili med čermi izvajanja, predvsem na področju javnega naročanja.

Kot snovalka projekta sem bila nekaj časa tudi njegova administratorica pri partnerju Občini Krško, nato pa sem bila predvsem strokovna sodelavka in izvajalka nalog, ki so bile del delovanja Mestnega muzeja Krško. Ob tem smo poskrbeli, da smo v projekt vključevali mlade strokovnjake iz regije, povezovali ustanove in prebivalce s ciljem, da bi lahko vsem prinašal »koristik«.

Del projekta je bila tudi odločitev, da obiskovalcem vsebine novega Mestnega muzeja Krško, ki deluje kot enota Kulturnega doma Krško, ponudimo brezplačno ter tudi tako povečamo dostopnost vseh rezultatov projekta in samega muzeja. V muzeju smo s pomočjo sofinanciranja postavili tri obsežne in zanimive razstave, ob katerih smo izvedli tudi raziskave in izdali kataloge in zloženke. Kot oblikovalka je sodelovala Polona Zupančič, sodelovali pa smo z različnimi strokovnjaki, dr. Borisom Golcem, dr. Evo Holz, dr. Miho Preinfalkom, mag. Ireno Ino Čebular, Garsio Kosincem, pri oblikovanju informacijsko-komunikacijskih aplikacij pa z Iztokom Molanom in Andrejem Stoparjem. Projekt in dobro sodelovanje pa sta omogočila tudi pripravo naslednjega projekta v razširjenem partnerstvu. Rezultate še čakamo, v vsakem primeru pa se veselimo ponovnega skupnega dela.

## DEDIŠČINA V ŽIVO!

### Projekt Heritage Live

Osrednja cilja projekta Heritage Live – Živa, oživljena, doživeta kulturna dediščina: Projekt usposabljanja na področju prepoznavanja, ohranjanja in predstavitve kulturne dediščine slovensko-hrvaškega čezmejnega območja (Program IPA Slovenija–Hrvaška 2007–2013, vodja projekta dr. Aleksander Panjek), ki je potekal od oktobra 2009 do marca 2012, sta bila krepitev znanja ter dvig kakovosti in učinkovitosti delovanja na področju prepoznavanja, ohranjanja in predstavitve priznanih oblik kulturne dediščine na slovensko-hrvaškem čezmejnem območju. Projektne partnerji, ki so sodelovali v projektu pod vodstvom Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem (UP FHŠ), so bili Mestna občina Koper, Občina Piran, Občina Izola, Arhivsko društvo Slovenije, Filozofska fakulteta Univerze v Zagrebu, Občina Umag, Občina Buje, Občina Lanišče, Hrvaško arhivsko društvo ter Znanstveno-raziskovalno središče Univerze na Primorskem. V sodobnem času je kulturna dediščina pomemben dejavnik identitete, privlačnosti

in razvoja. Slovenija in slovensko-hrvaško čezmejno območje v tem oziru nista izjemi, a je mogoče opaziti, da čeprav so kulturni viri tu nedvomno izredno bogati, še niso dovolj poznani in tudi ne (vzdržno) izkoriščeni v razvojne namene. Projekt Heritage Live je bil zasnovan na ugotovitvi, da je ključnega pomena prenos znanja v prakso, kar je poskušal uresničevati s sodelovanjem med izobraževalnimi ustanovami in lokalnimi skupnostmi. Smisel projekta in njegovih rezultatov je zainteresirani strokovni javnosti in lokalnemu prebivalstvu podati raziskovalne rezultate, znanja, informacije in orodja za kritičen pristop k obravnavi ljudskih praznikov (kot oblike nesnovne, žive dediščine) ter za dvig njihove kakovosti in privlačnosti, in sicer na primeru čezmejnega območja severne Istre. Obenem pa ponuditi orodja in izobraževalne programe, ki omogočajo usposabljanje na vseh ravneh uporabe sodobnih tehnoloških orodij pri ohranjanju, plemenitju in promociji kulturne dediščine. Projektne dejavnosti

\* Dr. Aleksander Panjek, doktor ekonomske zgodovine, višji znanstveni sodelavec na Znanstveno-raziskovalnem središču in izredni profesor na Fakulteti za humanistične študije, Univerza na Primorskem. 6000 Koper, Garibaldijeva 1, E-naslov: Aleksander.Panjek@zrs.upr.si